

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

תוכן

- א. שלא תתחיל מפניך שמא תבוה.....2
- ב. שלא יתקן מבחויץ ויכניס להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחויץ ויכניס..2
- ג. שנותן בה מעלה עשן.....2
- ד. הא לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ... מעייל ביאה ריקנית ... ששנג בביאה והזיד בהקמרה ... דעייל שתי הקמרות אחת שלימה ואחת חסירה 3
- ה. אף על פי שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.....4
- ו. וכן כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כשהן נפטרין לא היו מחזירין פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין.....5
- ז. וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך.....5
- ח. המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום ... ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל שנותן שלום לימין ואחר כך לשמאל ... לשמאל דידך קא אמינא דהוי ימינו של הקדוש ברוך הוא.....6
- ט. כיון שפסע שלש פסיעות לאחוריו התם איבעיא ליה למיקם משל לתלמיד הנפטר מרבו אם חוזר לאלתר דומה לכלב ששב על קיאו.....7
- י. ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ... יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא שנה ... אם שחונה תהא גשומה ... ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים.....8
- יא. שהאריך בתפלתו ... אל תהי רגיל לעשות כן ... כדי שלא להבעית את ישראל.....9
- יב. משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה נקראת גבוהה מן הארץ שלש אצבעות ועליה היה נותן.....9
- יג. נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך היה מונה אחת אחת ואחת ... אחת ושבע.....9
- יד. יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל הביאו לו את השעיר .. יצא והניחו על כן הזהב השני שבהיכל.....11
- טו. נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחויץ ... נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה ממנו על הפרוכת ... עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא בריקן.....11

דף נג.

הלכתא למשיחא

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

א. שלא תתחיל מפניך שמא תכוה

גם בהקטרת הקטורת שבכל יום אומרין לכהן מקטיר¹ הזהר שלא תתחיל מלפניך שלא תכוה, ומתחיל ומשליך הקטורת על האש בנחת כמי שמרקד סולת עד שתתרדד על כל האש.

ב. שלא יתקן מבחוץ ויכניס להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכניס

בשעה² שנכנס הכהן הגדול להקטיר הקטורת בקדש הקדשים עליו להזהר שלא יתן הקטרת על גבי האש עד שהכניסו לפני ולפנים, ולהוציא מלבן של צדוקים³ שבימי בית שני שצץ המינות בישראל⁴, יצאו הצדוקין מהרה יאבדו שאינן מאמינין בתורה שבעל פה, והיו אומרין שקטרת של יום הכפורים מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרוכת וכשיעלה עשנה מכניס אותה לפנים לקדש הקדשים, הטעם, זה שכתוב בתורה כי בענן אראה על הכפרת אמרו כי הוא ענן הקטורת, אך מפי השמועה למדו חכמים שאין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון, שנאמר ונתן הקטרת על האש לפני ה'.

ג. שנותן בה מעלה עשן

אחד עשר סממנים⁵ נאמרו לו למשה מסיני והם שעושיין אותה במשקל מכוון, ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח סדומית וכפת הירדן, ועשב אחד שמעלה עשן, כל שהוא, ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים והוא היה הלכה בידם איש מפי איש. וי"א⁶ שהיו נותנים מעלה עשן רק בקטורת יום הכפורים ובקטורת של כל השנה אינו חובה אלא מצוה.

¹ רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ג הלכה ח

² רא"ש מסכת יומא הלכות סדר עבודת יום הכיפורים

³ שהרי מטעם זה שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים כמבואר לעיל דף יח: ואומרים לו אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר שאמרנו לך, והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והן פורשין ובוכין לפי שחשדו למי שמעשיו סתומין שמא אין בלבנו כלום.

⁴ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק א הלכה ז

⁵ רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה ב ג

⁶ משנה למלך שם בדעת הב"י או"ח קלג

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

ד. הא לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ... מעייל ביאה ריקנית ... ששנגג בביאה זהויד בהקטרה ... דעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה

הקטיר קטורת⁷ ולא נתן בה מעלה עשן, עובר בלאו, שנאמר ואל יבא וגו' כי בענן אראה על הכפרת, והרי זו אזהרה אם בא והקטיר שלא בענן, וגם חייב מיתה, שנאמר וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות, והרי זה עונש מיתה, וכן אם חיסר בה אחד מכל סמניה⁸, שהקטורת משמעה שלימה ולא חסרה והרי נעשית קטרת זרה.

וכן אפילו אם לא היה בו חיוב מיתה משום ההקטרה, חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה⁹.

לפיכך אם שנגג ביאה ריקנית והויד בהקטרה חסרה, שאינו חייב על הביאה מכל מקום חייב על ההקטרה החסרה, וכן אם נכנס בשתי הקטרות בביאה אחת, אחת שלימה ואחת חסרה, שעל הביאה אינו חייב, שאין זו ריקנית, שהרי הכנים הקטרה שלימה, ועל הקטרת החסרה הוא חייב מיתה.

י"א¹⁰ שדין זה של חיוב מיתה על חסרון מעלה עשן, היינו כשלא הניח בתוכו שום עשב שמעלה עשן, אבל אם הניח בתוכו עשב אף שאינו טוב כמו מעלה עשן שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל אינו חייב מיתה.

י"א¹¹ אם חיסר מעלה עשן חייב מיתה אינו אלא ביום הכפורים¹², אך בקטורת של כל השנה אינו חייב¹³, ולא היו שמים מעלה עשן. ויש שאינם מחלקים כלל בין יום הכפורים לשאר ימות

⁷ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה

⁸ רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה ח

⁹ ברש"י כריתות ו א ד"ה חייב מיתה, משמשע שאינו חייב אלא על ביאה ריקנית ולא על חיסור סממניה, ועי' ב"י או"ח סי' קלג בדעת; מהר"י קורקוס ברמב"ם ד' ניו - יורק כלי המקדש פ"ב ה"ח ורדב"ז שם הי"א בד' הרמב"ם בעיקר הדין שדוקא ביוהכ"פ חייב בחיסור סממנים, וכ"כ באבן האזל כלי המקדש שם ה"ח בד' הרמב"ם, ועי' להלן מהפר"ח ומל"מ בד' הרמב"ם

¹⁰ תו"י יומא לח א ד"ה ה"ג, וכ"כ בבאר שבע כריתות ו א מעצמו בד' הב"י, שער אפרים סי' ט"ז

¹¹ דכי היכי דאשתני יום הכפורים בשיעור ההקטרה דבעינן מלא הפניו מה שאין כן בשאר ימות השנה ה"ג נשתנה בחיוב העשב הזה של מעלה עשן וזהו שכתב כשצוה על הקטרת של כל יום ויום לא הזכיר אף ברמז דין זה דמעלה עשן כנראה שאינו נוהג בשאר ימות השנה. משנה למלך כלי המקדש שם, ערוך השולחן העתיד הלכות כלי המקדש סימן יט סעיף טו

¹² ודעת רדב"ז על הרמב"ם, לחלק שאם נכנס להיכל בלבד בשאר ימות השנה אין חייב ורק אם נכנס לקודש הקדשים, ופי' כן ד' רב ששת בגמ' שם לשאר ימות השנה שר"ל בקה"ק, וכ"כ באבן האזל עבודת יוהכ"פ שם בד' הרמב"ם.

¹³ אך על חיסר סמניה חייב גם בכל השנה דלדין קטרת חסרה דגמרינן מקרא דכתיב הקטרת ולא ימות דהיינו הקטרת שלימה אבל חסרה ימות, ילפינן ממנה גם על שאר ימות השנה כיון דלא הוי מעמא משום ביאה

הַלְכַתָּא לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בַדְּף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

השנה, וסוברים שאף בחיסור מעלה עשן חייב בכל ימות השנה¹⁴, שכשם שלמדים עיקר דין מעלה עשן בכל השנה מיום הכפורים, כך למדים משם גם חיוב מיתה לכל השנה.

ה. אף על פי שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט

כבר נתבאר לעיל דף כא: שנאמר בפרשת צו (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". נצטוו בזה הכהנים שתהיה בבית המקדש על המזבח החיצון – מזבח העולה, אש יוקדת, תמיד¹⁵. אפילו כאשר לא צריכים את האש לצורך הקרבנות¹⁶. ולרוב מוני המצוות ציווי זה בכלל מצות עשה¹⁷.

אף על פי שהיתה אש יורדת מן השמים, מצוה להביא אש מן ההדיוט להוסיף על האש שירדה מן השמים¹⁸.

יצא ובא לו דרך כניסתו. מנא הני מילי? – אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אמר קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים, וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים? אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון. מה ביאתו מירושלים לגבעון – פניו כלפי במה כדרך ביאתו, אף יציאתו מגבעון לירושלים – פניו כלפי במה כדרך ביאתו.

ריקנית כדאמר בגמ' ביומא, ולכן אין חילוק בין בקה"ק בין בהיכל, אבל דין מעלה עשן עיקר דינו אינו אלא ביוה"כ פ, ובשאר ימות השנה אפי' מצוה ליכא מדאורייתא.

¹⁴ ה"ר אלהנן בתו"י יומא שם; מאירי שם; כלבו סי' לח. וכ"כ החזו"ן איש זבחים סי' ט ס"ק כא.

¹⁵ רמב"ם תמידין ומוספין פ"ב ה"א

¹⁶ וז"ל החינוך (מצוה קלב) "והיא מצוה מיוחדת בפני עצמה, שמלבד מה שהיו צריכים לאש לצורך הקרבנות, היו נותנים אש על המזבח לשם מצוה זו". והרמב"ן עה"ת (שם ו ב) כתב שאף הפסוק (שם ה) "ובער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר", בכלל מצוה זו וז"ל "אש המזבח תוקד בו – יאמר שתוקד במזבח כל הלילה, כי מצוה ששימו ביום עצים הרבה כדי שלא יתאכלו לגמרי ויכבה האש ממנו". ועיין לח"מ שם

¹⁷ רמב"ם עשה כט, חינוך מצוה קלב, סמ"ג עשין קצא, ועיי"ש בסמ"ג מנין המצוות בראש הספר שהביא את הפסוק "ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר", (ויקרא שם ה). וברס"ג עשה קכט, אזהרות ר' שלמה אבן גבירול – זוהר הרקיע לרשב"ץ עשה מו. ופורטו הלכותיו במשניות ובגמרא ביומא פ"ד, ובתמיד פ"ב. וברמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ב ה"א–ה"ה, ה"ז–ה"ט.

¹⁸ ועיין רבינו בחיי ויקרא פרשת ויקרא פרק א פסוק ז "וכתב הגאון רבינו סעדיה, בזה טעו נדב ואביהוא שחשבו כי מלת "ונתנו" פירוש ששימו אש מן החוץ על המזבח, ואינו כן, אבל מלת "ונתנו" הוא כלשון ובערו, שכן מצינו לשון נתינה שפירושו הבערה, והביא ראיה ממה שאמר חזקיה: (ישעיה לו, יט) "ונתון את אלהיהם באש". ועיין פננת רזא ויקרא פרשת שמיני "וא"ת למה נענשו והלא מצוה להביא אש מן ההדיוט, וי"ל דהיינו דוקא לאחר שירד אש מן השמים לפיכך כשהביאו אותו האש פגעה בם האש מן השמים ונשרפו בו". ועיין גור אריה "ובכל יום היו מביאין אש מן ההדיוט להוסיף על המערכה".

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

ו. וכן כהנים בעבודתו ולוים בדוכנו וישראל במעמדו כשהו
נפטריין לא היו מחזירין פניהו והולכיין אלא מצדדין פניהו
והולכיין

כשם שהכהן הגדול לאחר הקטרת הקטורת יוצא דרך כניסתו כלומר
שמהלך אחורנית מעט מעט בשהיה ובנחת עקב בצד גודל¹⁹, פניו לארון²⁰,
ואחוריו להיכל עד שיצא מן הפרוכת. כך כל שהשלים עבודה²¹ כהן לוי או
ישראל ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט
מעט²² בשהיה ובנחת עקב בצד גודל²³ ומהלך בנחת על צדו עד שיצא מן
העזרה, וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולוים מדוכנו כך הם יוצאין מן המקדש
כמי שפוסע אחר תפלה לאחוריו, כל זה ליראה מן המקדש.

לפיכך אסור לכהנים לעמוד בעיגול בעזרה, אפילו לעורך פייס, שנמצא חלק מן הכהנים עומדים
ואחוריהם אל ההיכל²⁴.

הלכה למעשה

ז. וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו
והולך

כשתלמיד נפטר מלפני רבו²⁵ לא יחזיר לו אחוריו, אלא נרתע לאחוריו, ופניו
בנגד פני רבו, וכשהלך לאחוריו לא יחזור מיד למקומו שהרי הוא ככלב שב
על קיאו.

דף נג:

¹⁹ מעשה רקת הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ד

²⁰ ובסדר אתה כוננת כתוב טמטם עיניו ויצא ואין זה בגמרא אדרבה מתוך הירושלמי משמע שאינו צריך.
והכי איתא בירושלמי עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון משניטל הארון היה מנשש ונכנס
מנשש ויוצא. רא"ש שם.

²¹ רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ד

²² מעט מעט הוא לאפוקי פסיעה גסה כמו שכתבתי ור"ל פסיעות רחבות, ובנחת אתי לומר דאפי' בפסיעות
בינוניות או קצרות לא ילך מהר ובמרוצה מקורי הרמב"ם לרש"ש

²³ מעשה רקת הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ד

²⁴ תוס' יומא כה. ד"ה והא בשם ר"י ב"ר ברוך. ועי' משנה סוכה נא.

²⁵ שו"ע ונו"כ יו"ד רמב טז

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

ח. המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום ... ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל שנותן שלום לימין ואחר כך לשמאל ... לשמאל דידך קא אמינא דהוי ימינו של הקדוש ברוך הוא

לאחר סיום תפילה העמידה בין בחול בין בשבת ויו"ט כורע ופוסע ג' פסיעות לאחוריו²⁶, בכריעה אחת, כדרך שנפטרים מלפני המלך ואח"כ יתן שלום ואם לא עשה כן כאלו לא התפלל. וי"א²⁷ שצריך שש פסיעות ומקיים בכך שחזור ג' פסיעות חזרה למקומו.

קודם שפוסע יש לו לכרוע ואחר שפסע ג' פסיעות, יכוין רגליו כמו בתפלה כשאומר עושה שלום מפני שמטה עצמו לצד שכינה בעודו כורע²⁸, וקודם שיזקוף יאמר עושה שלום במרומו, והופך פניו לצד שמאלו שהיא ימין השכינה השרויה נגדו בצאתו מן התפלה, וכשיאמר הוא יעשה שלום עלינו, הופך פניו לצד ימינו שהוא שמאל השכינה ואח"כ ישתחוה לפניו, בהשתחואה גדולה יותר מהצדדים, כעבד הנפטר מרבו, ויאמר עלינו ועל על ישראל²⁹. ולא יתן שלום בשעה שפוסע אלא לאח"כ. וכן הדין בעושה שלום של קדיש.

סדר ג' פסיעות הוא שמניח רגל שמאל בצד עקב (סוף) רגל ימין, ואחר כך רגל ימין בצד עקב רגל שמאל, ואח"כ משוה רגל שמאל לרגל ימין, ולא יעשה פסיעות גסות מעקב בצד גודל, ולא יותר משלשה דמיהזי כיוהרא. והפסיעה השניה יעשה שתהיה גדולה יותר מהפסיעה הראשונה והשלישית.

ונהגו לומר אח"כ יהי רצון שיבנה בית המקדש כו', כי התפלה במקום העבודה ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש.

²⁶ שו"ע ונו"כ או"ח קכג א

²⁷ דעת רבינו מנוח כמובא בבית יוסף שם "דהני שלש פסיעות ילפינן להו מדכתיב (יחזקאל א ז) ורגליהם רגל ישרה רגליהם תרי רגל חד ויש אומרים שש דהא כתיב בתריה וכף רגליהם ככף רגל עגל ואף על גב דשלש פסיעות אשכחן ששה לא אשכחן סבירא ליה דפסיעה אינה אלא כשמניע שתי רגליו וכן מנהג חכמי צרפת ויש אומרים תלת הוו בשובו למקומו שיש לו לחזור בשלש פסיעות כאשר בתחלה עכ"ל וכסברא אחרונה כתב ה"ר דוד אבודרהם".

²⁸ מ"ב שם ו דלא כפרי מגדים כתב עד שיתחיל ש"ץ להתפלל, אולם רבים נהגו לעמוד ברגליים צמודות עד קדושה כדעת המ"א ופמ"ג שם וכ"פ בשו"ע הרב סעי' ה

²⁹ דלא כהאומרים עלינו ועל כל ישראל בשעה שפונה לשמאלו אלא ועל כ"י יאמר כשמשתחוה לפניו. מ"ב שם ג

הַלְכַתָּא לְמַעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

איטר יפסע בתחילה עם רגל ימין שהוא שמאל שלו³⁰.

אם אינו יוכל לפסוע לאחוריו כגון שיש שם אנשים או שהמקום צפוף, יעשה הפסיעות לצדדיו, ואם גם לצדדיו לא יוכל לפסוע כהוגן, יכול להקל³¹ לעשות ג' פסיעות קטנות אפילו הינם פחות מעקב בעד.

ט. כיוון שפסע שלש פסיעות לאחוריו התם איבעיא ליה למיקם משל לתלמיד הנפטר מרבו אם חוזר לאלתר דומה לכלב ששב על קיאו

במקום שכלו השלשה פסיעות³² יעמוד, ואם רוצה לחזור למקומו לא יחזור עד שיגיע שליה צבור לקדושה, שאם חוזר מיד דומה לתלמיד שנפטר מרבו ופסע לאחוריו וחוזר מיד שסופו מוכיח על תחלתו שלא פסע לאחוריו כדי ליפטר ממנו, אבל כשמגיע שליה צבור לקדושה נראה לכל שחוזר בשביל הקדושה. ובתפילת ערבית יש להמתין עד שמתחיל הש"ץ באמירת קדיש³³.

ויש אומרים שמשחתחיל ש"ץ להתפלל בקול רם מותר לחזור למקומו מפני שנראה לכל שחוזר בשביל לכויז למה שיאמר הש"ץ. ובמקום שיש דוחק בבית הכנסת, יכול לחזור למקומו מיד שפתח הש"ץ בקול רם.

ואם אינו רוצה לחזור למקומו, אלא להישאר במקום שפסע לשם, אינו צריך לחזור למקומו כלל, אולם לדעת הי"א הנזכר שצריך ששה פסיעות – ג' לאחוריו וג' בשובו למקומו א"כ צריך לחזור למקומו בג' פסיעות לפניו וצריך להמתין לקדושה³⁴.

מטעם זה קצת מקפידין שלא יעבור אדם לפניהם בעוד שעומדין במקום שפסע שלא יפסיק זה בין ששה פסיעותיהם, אבל מ"מ ע"י קפידתם טועים כשרואים מי שרוצה לעבור לפניהם הם ממחרים לחזור למקומם קודם שיתחיל הש"ץ התפילה שהוא מעיקר הדין.

הש"ץ עצמו יכול לחזור מיד מן הדין, שנראה לכל שעושה כן כדי להוציא רבים ידי חובתן, אלא שנהגו לעמוד כדי הילוך ד' אמות.

³⁰ שו"ע הרב שם ה וכן נראה שמצדד בבה"ל

³¹ לסמוך על שיטת הבי"ח (ד"ה ובמקום) עפ"י הרשב"א

³² שו"ע ונו"כ שם ב

³³ ס' הליכות שלמה פי"ג אות י"ב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ועיין שו"ת משנה הלכות ח"ח סי' פ"ה שבבב"ל שבת ימתין לאמירת ויכלו

³⁴ אולם לכאורה אם יפסע באופן זה יפסע תחלה רגל שמאל ואח"כ פוסע של ימין ומעמידו בשוב עם השמאל וזה נחשב לפסיעה אחת וכן יעשה ג' פעמים כמש"כ בבה"ל לכו"ע לכאורה יוכל להשאר במקומו. וודאי במקום צורך כגול ללמוד תורה או שצריך לצאת מחמת אונס וכדומה לכאורה עדיף שייפסע כך ומשם יילך לצרכיו ואונסו,

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

יחיד המתפלל י"א שדי לו שיעמוד כדי הילוך ד' אמות וי"א שגם יחיד המתפלל צריך להמתין כשיעור שיגיע ש"ץ לקדושה. ולענין מעשה במקום שאפשר בקל יש לחוש לסברא זו וכן נוהגין.

יחיד שעריך לחזור ולהתפלל שנית כגון לתשלומין לדברי הכל די שימתין כדי הילוך ד' אמות מפני שנראה לכל שחוזר למקומו כדי לחזור ולהתפלל, וכן אם חוזר למקומו כדי ליפול על פניו מיושב.

כשאומרים פיוטים קודם קדושה לדברי הכל א"צ לעמוד עד קדושה, אלא מיד שפתח ש"ץ בקול רם חוזר למקומו.

הלכתא למשיחא

י. ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ... יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא שנה ... אם שחונה תהא גשומה ... ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים

כך היה מתפלל³⁵ הכהן הגדול לאחר הקטרת הקטורת בבית קדש הקדשים קודם שייצא – , יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שאם תהיה שנה זו שחונה תהיה גשומה, ולא יסור שבט מבית יהודה, ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה, ואל תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים.

וי"א³⁶ שהיה מתפלל לפי מה שהיה רואה מזג האויר בראש השנה, שאם היה חם ונראה שתהיה השנה שחונה היה מתפלל שתהיה גשומה ולא חמה מדאי ואם היה קר בר"ה היה מתפלל שלא תהיה קרה מדאי.

³⁵ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ד הלכה א

³⁶ וז"ל דרך המלך שם "כתב הרכנה"ג בא"ת סי' תרכ"ב הוק' לו מה לו להתפלל בלשון תנאי יאמר יה"ר שתהא שנה זו גשומה ואני עני נוראות נפלאותי על הרב ותלמידו ז"ל כנראה דאשתמוטי קמשתמיט מינייהו מלכי מאי דאית' בש"ס בב"ב דקמ"ז וז"ל אמר רב זביד האי יומא קמא דריש שתא אי חמים כולה שתא חמימה אי קריר כולה שתא קרירא למאי נ"מ לתפילתו של כ"ג ופירש"י שהיה מתפלל ביוה"ך שתהי' שנה זו גשומה ושחונה ועתה לפי הענין שיראו ברה"ש יתפלל ביוה"ך ע"כ והתוס' כתבו שם וז"ל שהיה מתפלל שאם חמה לא תהיה חמה יותר מדאי ואם קרירא לא תהיה קרירא יותר מדאי עכ"ל הרי שלך לפניך הדבר מפורש בש"ס ורש"י ותוס' שמעולם לא היה הכ"ג מתפלל בלשון מסתפק שהרי ברור היה לו מה תהיה מראשית השנה באחרית השנה אלא הכונה לומר שאם היה רוא' הכ"ג שתהיה השנה שחונה היה מתפלל שתהיה גשומה והכונה שע"י הגשמים יתקרב העולם קצת ולא יהיה חמה ביותר". אכן בירושלמי יומא פ"ה ה"ב, ובתנחומא ורבה פרשת אחרי הגרסא שתהא גשומה, שחונה, ומלולה,

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי מסכת יומא

**יא. שהאריך בתפלתו ... אל תהי רגיל לעשות כן ... כדי שלא
להבעית את ישראל**

הכהן הגדול לא יאריך בתפילתו בקודש הקודשים גם אם כוונתו לצורך ולטובת הציבור, שלא להבעית את העם שמא יאמרו מת בהיכל כי הרבה כהנים גדולים היו מתים בקודש הקדשים, אם לא היו ראויים או אם שינו דבר במעשה הקטורת.³⁷

**יב. משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים
ושתיה היתה נקראת גבוהה מן הארץ שלש אצבעות ועליה
היה נותן**

כבר נתבאר דף נב. שאבן היתה בקדש הקדשים 38 במערבו ואבן השתיה שמה 39 וי"א שהאבן היתה במרכז קודש הקדשים וי"א במזרח 40, ועליה היה הארון מונח, ובבית שני שלא היה ארון היה נותן עליה מחתת הקטורת.

**יג. נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו נכנס למקום שנכנס ועמד
במקום שעמד והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא היה**

³⁷ פהמ"ש ומאירי שם.

³⁸ רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ד הלכה א

³⁹ ונ"ל דבימיהם דוד ושמואל (כסוטה מת): נתגלה האבן ולא שהנביאים הניחוחו, דהרי בסיפא אמרינן שנקרא שתיה, ואמרינן בש"ס משום שמשם נברא העולם, ודוחק לומר דר"ל שממקומו נברא העולם. תפארת ישראל יומא ה ב

⁴⁰ עיין מדרש תנחומא פרשת קדושים סימן י "ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם, וירושלים באמצע ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלים, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, והאבן שתיה לפני ההיכל, שממנה הושתת העולם" ועיי' תוס' ב"ב כת. ד"ה וצבא וכו' שכתבו בשם ריצב"א דהארון היה במזרח קדשי הקדשים יעו"ש ולהלן נד. שאיתא שם דהיו בדי הארון דוחקין בפרוכת יעו"ש וכן איתא במנחות צח: וא"כ משמע כהתוס' דב"ב אמנם התוס' במנחות שם ד"ה דוחקין וכו' כתב דהיה עומד באמצע בית קה"ק והא דדוחקין בפרוכת מעשה נסים ועיי' ברשבי"ם ב"ב צט. ד"ה ארון וכו' דמשמע כדברי רבינו יעו"ש (ומש"כ מרן דהכי איתא בכרייתא דמלאכת המשכן יעו"ש עיין שם בפ"ז וז"ל אמרת היה נתון בתוך הבית וחולק את הבית עשר אמות על עשר אמות ושני כרובים של זהב היו עומדין על רגליהם בארץ מכותל לכרוב ה' אמות ומכרוב לארון ה' אמות מנין אתה אומר שכיון שהכהנים הכניסו את הארון האריכו הבדים והגיעו לפרכת ונגעו בפתח לפיכך לא נגעלו דלתות בקדשי הקדשים מעולם שנאמר ויאריכו הבדים וגו' עכ"ל ולכאורה משמע מכאן שהיה עומד באמצע וע"ע בתוס' יום טוב יומא פ"ה ובפ"ב דב"ב יעו"ש (וע"ע במד"ר שמות פ"ה דארון של שלמה היה עשר אמות יעו"ש). הר המוריה

הַלְכַתָּא לְמַעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי מִסַּכְתָּא יוֹמָא

מִתְכוּוֹן לְהוֹזִית לָא לְמַעְלָה וְלָא לְמַטָּה אֲלָא כְּמַצְלִיף וְכִךְ הִיא מוֹנָה אַחַת אַחַת וְאַחַת ... אַחַת וְשִׁבְעַ

אַחַר שֶׁהִקְטִיר הַקְטוּרָת וַיֵּצֵא מִהֵיכַל בָּא לוֹ לְרוֹבַד הַרְבִּיעִי וְנוֹטֵל דָּם הַפֶּר⁴¹
מִזֶּה שֶׁהוּא מִנְדַנְדוֹ, וְנִכְנַס בּוֹ לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים. וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ שֵׁם שְׁמוֹנֵה הַזֵּיוֹת
בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן, קְרוֹב לְשִׁטָּה הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַכְּפוּרָת בְּטַפַּח⁴² שֶׁנֶּאֱמַר וּלְפָנֵי
הַכְּפוּרָת יִזֶּה וְגו', וַי"א⁴³ שֶׁעֲמַד בֵּין הַבְּדִים, וּמִזֶּה שֵׁם אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ
לְמַטָּה, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר שִׁבְעַ פְּעָמִים יִזֶּה יִתֵּר עַל הַזֵּיוֹה
רֵאשׁוֹנָה, וּבְבֵית שְׁנֵי הַזֵּיוֹה כִּנְגַד אֲבָן הַשְּׁתֵּיָה אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה⁴⁴.

וְכִךְ הִיא מוֹנָה אַחַת, אַחַת וְאַחַת אַחַת וְשִׁבְעַ אַחַת וְשִׁבְעַ אַחַת וְאַרְבַּע אַחַת
וְחֲמִשָּׁה אַחַת וְשִׁשָּׁה אַחַת וְשִׁבְעַ, וְלִמָּה מוֹנָה כַּכֵּה שְׁמָא יִשְׁכַּח וַיִּמְנָה הַזֵּיוֹה
רֵאשׁוֹנָה מִכֻּלֵּל הַשִּׁבְעַ וְאִין צְרִיךְ שִׁינַע בָּאָרוֹן בֵּין הַבְּדִים⁴⁵.

וְעוֹרֵת הַהַזֵּיוֹה הִיתָה "כְּמַצְלִיף" וַי"א⁴⁶ שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁהִיא מִזֶּה כְּשׁוֹרָה שִׁיחִיו זֶה
לְמַטָּה מִזֶּה זֶה תַּחַת זֶה כְּמִי שֶׁמְכַה וְהוֹלֵךְ מִתְחִיל מִן הַכְּתָפִים וְהוֹלֵךְ לְמַטָּה⁴⁷.
וַי"א⁴⁸ שֶׁלֹּא הִיא צְרִיךְ לְכוּיִן שִׁיחִיו כְּסֹדֶרן, אֲלָא "כְּמַצְלִיף" פִּירוּשׁוֹ בְּאַחַת
שֶׁל מַעְלָה מִצְדָּד גַּב יָדוֹ לְמַטָּה וּמִזֶּה כְּלָפֵי מַעְלָה. וּבְשִׁבְעַ שֶׁל מַטָּה מִצְדָּד גַּב
יָדוֹ לְמַעְלָה וּמִזֶּה כְּלָפֵי מַטָּה. וַי"א⁴⁹ שֶׁפִּירוּשׁוֹ כְּמַלְקָה הַזֶּה שֶׁפְּעָמִים הוּא
מִגְבִּיָּה יָדוֹ וּפְעָמִים שֶׁהוּא מוֹרִידָה וְכֻלָּן בְּמִקּוֹם אַחַד כִּךְ הִיא זֶה לְמַעְלָה

⁴¹ רמב"ם שם הלכה ב

⁴² רמב"ם שם פרק ג הלכה ה

⁴³ לשון הרא"ש והרמב"ם משמע שאינו אלא מזה בין הבדים אך לא הזכיר שעמד

⁴⁴ שושנים לדוד מסכת יומא פרק ה משנה ג

⁴⁵ רא"ש, מל"מ שם, הר המוריה הלכות מעשה הקרבנות פרק ה הלכה יג

⁴⁶ רש"י במשנה

⁴⁷ ודע שהזאות אלו של פרים הנשרפים לא בעינן דומיא דהזאת פר ושעיר של יוה"כ וראיה לדבר מההיא
דאמרינן (בדף ג"ז) א"ר אלעזר בר יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם דבר של
צבור ופריך ודלמא דפר ושעיר של יוה"כ נינהו ומשני דחזינהו דעבידי שלא כסדרן ע"כ. הרי מבואר בהדיא
דיש חילוק בין הזאות דיוה"כ לשאר הזאות ונראה דטעמא דמלתא הוא משום דגבי הזאות דיוה"כ כתיב על
פני הכפורת ולפני הכפורת וכן גבי שעיר כתיב על הכפורת ולפני הכפורת הרי שחלקן הכתוב להזאות הללו
שיש מהם על הכפורת ויש מהם לפני הכפורת וכבר הכריחו חכמים דעל הכפורת לאו דוקא וכדתנן לא היה
מתכוין להזות לא למעלה ולא למטה וכדאיתא (בדף כ"ה), וכיון דליכא מעלה ומטה בהזאות אלו א"כ למאי
הלכתא פלגינהו רחמנא להני הזאות וכתב דהאחת תהיה על הכפורת והז' אל פני הכפורת אלא ודאי משום
דבעינן שיהיו זו למטה מזו כשורה ותהיה אחת למעלה מכולם שעליה רמז הכתוב על פני הכפורת וגבי שעיר
על הכפורת והז' האחרות זו למטה מזו ואי הוה כתיב שם שמונה פעמים הוה אמינא דליכא קפידא בסדרן
השתא דכתיב אחת ושבע להכי פלגינהו שיהיו בסדרן אבל גבי פרים ושעירים הנשרפים דלא פלגינהו קרא
להזאות דהא כתיב יוה שבע פעמים לא בעינן בסדרן. משנה למלך הלכות מעשה הקרבנות פרק ה הלכה יג

⁴⁸ מובא ברא"ש בשם תוס'

⁴⁹ עיין מלאכת שלמה יומה ה ג

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

ולמטה בהגבהת יד ובהורדתה וכולן בפני הכפרת וכשהוא נותן למטה מצדד ידו למעלה.

יד. יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל הביאו לו את השעיר ..

יצא והניחו על כן הזהב השני שבהיכל

ויוצא ומניחו בהיכל על כן הזהב שהיה שם 50, ואחר כך יוצא מן ההיכל ושוחט את השעיר ומקבל את דמו ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון כדרך שהזהב בדם הפר, ומזה אחת למעלה ושבע למטה ומזה כדרך שמונה בדם הפר ויוצא ומניחו על כן הזהב שני שבהיכל.

טו. נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד

הארון מבחוץ ... נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה ממנו

על הפרוכת ... עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את

המלא בריקן

ואחר כך נוטל דם הפר מעל הכן ומזה ממנו על הפרוכת כנגד המקום בו היה הארון בבית ראשון ובמזרח הפרוכת במקום המכוון כנגד בדי הארון⁵¹ שמונה הזיות, אחת למעלה ושבע למטה שכך נאמר בדם הפר על הכפורת ולפני הכפורת, ומזה כדרך שמונה בפנים, ואין צריך שיגע הדם בפרוכת⁵². ומניח דם הפר ונוטל דם השעיר וחוזר ומזה מדם השעיר כן על הפרוכת שמונה הזיות אחת למעלה ושבע למטה, שנאמר בדם השעיר ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר, ומזה כדרך שמונה בפנים, ואחר כך מערה דם הפר לתוך המזרק שבו דם השעיר וחוזר ומריק ממזרק המלא לתוך הריקן ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה יפה.

ומזה מדם הפר והשעיר שניהן ביום הזה ארבעים ושלוש הזיות, ואלו הן – מזה תחילה מדם הפר שמונה הזיות בקדש הקדשים בין בדי הארון, ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון שמונה, וחוזר ומזה בהיכל על הפרוכת מדם הפר שמונה, וכל אלו ההזיות אינו מתכוין בהן להזות לא למעלה ולא

⁵⁰ והא דלא היישנין שמא יקרוש, אפשר דאינו שוהה כל כך בשחיטת השעיר והבאת דמו לבית קודש הקדשים כמו בעבודת הקמורת דלעיל שושנים לדוד מסכת יומא פרק ה משנה ג

⁵¹ מל"מ שם

⁵² רא"ש וז"ל "לא היו הדמים נוגעים בפרוכת". הר המוריה מעשה הקרבנות שם

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרף היומי

מסכת יומא

למטה אלא כמצליף, אחר כך מערב שני הדמים דם הפר ודם השעיר ולהלן דף נח: יבואר שמזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

וכל אלו הארבעים ושלוש הזיות טובל אצבעו בדם טבילה על כל הזייה לא שיזה שתי הזיות מטבילה אחת, ושירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון.